

ТЕМА: ГРОШОВИЙ ОБОРОТ І ГРОШОВА МАСА, ЩО ЙОГО ОБСЛУГОВУЄ

Після вивчення цієї теми Ви зможете:

- *зрозуміти сутність, призначення та структуру грошового обороту*
- *засвоїти механізм взаємозв'язків через грошовий оборот основних груп економічних суб'єктів та головних ринків*
- *зрозуміти механізм зміни маси грошей в обороті*
- *визначити фактори впливу на швидкість обігу грошей та її значення для економіки*

ПЛАН ТЕМИ

1 Сутність та економічна основа грошового обороту

2 Модель грошового обороту.

Грошові потоки та їх балансування

3 Маса грошей в обороті.

Грошові агрегати та грошова база

4 Швидкість обігу грошей

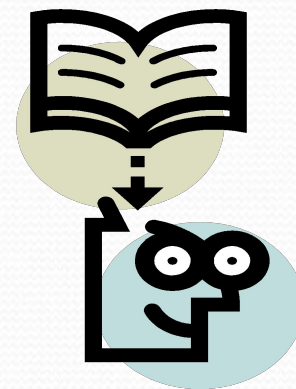
Закон грошового обігу. Механізм зміни маси грошей обороті.

Грошово-кредитний мультиплікатор

Література для вивчення теми

М.І.Савлук, Гроші та кредит, 2001 р, ст.63-93

Б.С.Івасів, Гроші та кредит, 2000 р, ст. 17-37

Поняття, що характеризують грошові відносини в суспільстві

грошовий оборот

грошовий обіг

фінанси

кредит

маса грошей

швидкість обігу грошей

Процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні являє собою грошовий оборот

- Грошовий оборот – представляє макрорівень

- **Оборот грошей** – представляє - мікрорівень

Суб'єкти грошового обороту

```
graph TD; A[Суб'єкти грошового обороту] --> B[Юридичні та фізичні особи]; B --> C[які беруть участь у виробництві, розподілі, обміні та споживанні валового внутрішнього продукту];
```

Юридичні та фізичні особи

які беруть участь у виробництві,
розподілі, обміні та споживанні
валового внутрішнього продукту

Грошовий оборот це переміщення грошей між:

- ❖ підприємствами та ?
- ❖ окремими фізичними особами
- ❖ комерційними банками і ?
- ❖ окремими комерційними банками;
- ❖ небанківськими фінансово-кредитними установами і ?
- ❖ окремими небанківськими фінансово-кредитними установами різного призначення

2 Модель грошового обороту.

Грошові потоки та їх балансування.

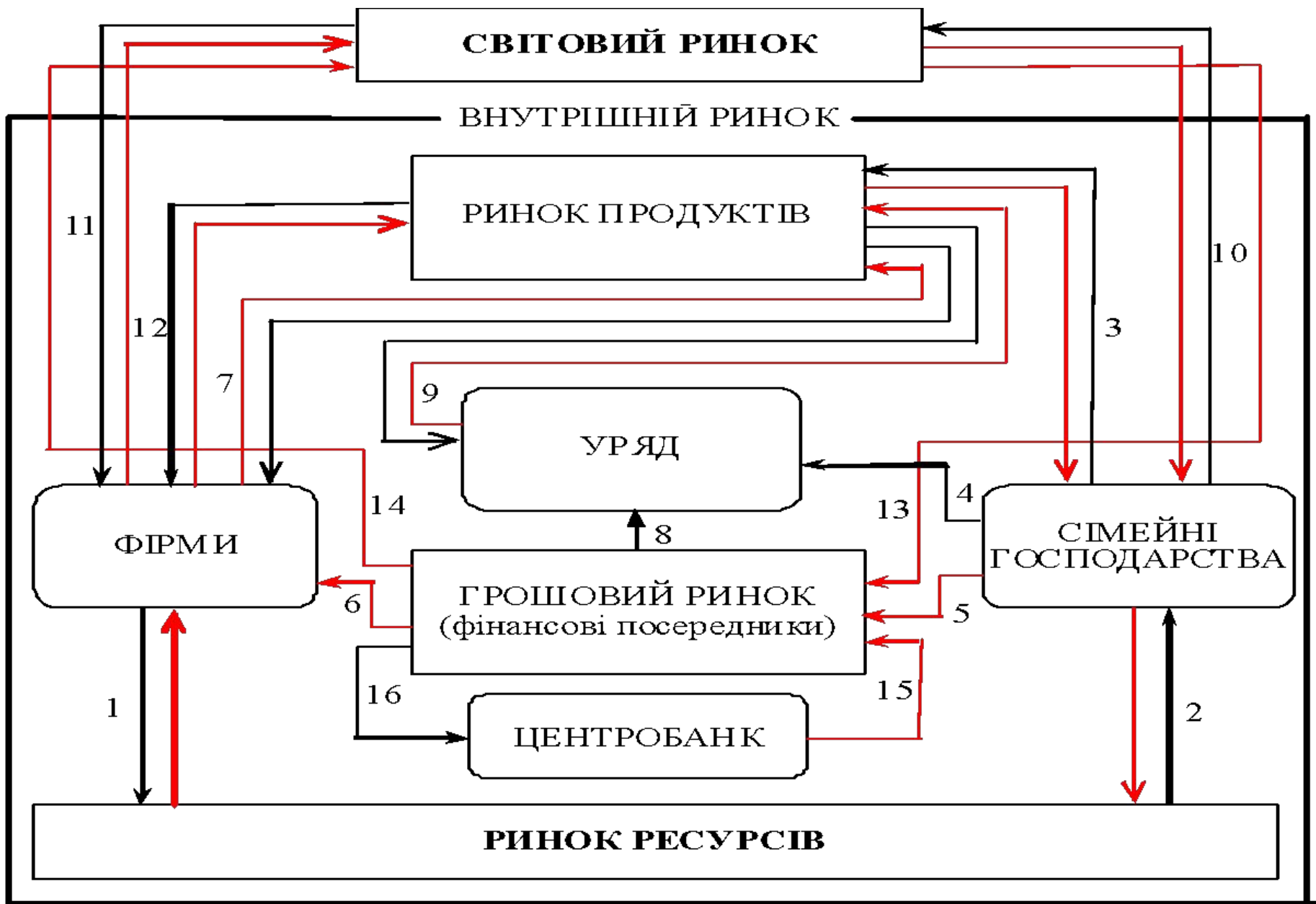

Рис. Модель сукупного грошового обороту

СТРУКТУРА ГРОШОВОГО ОБОРОТУ

Грошовий обіг

Фінансово-кредитний сектор.

Фіскально-бюджетний.

Кредитний оборот

Безготівковий і готівковий оборот

3. Маса грошей в обороті. Грошові агрегати та грошова база

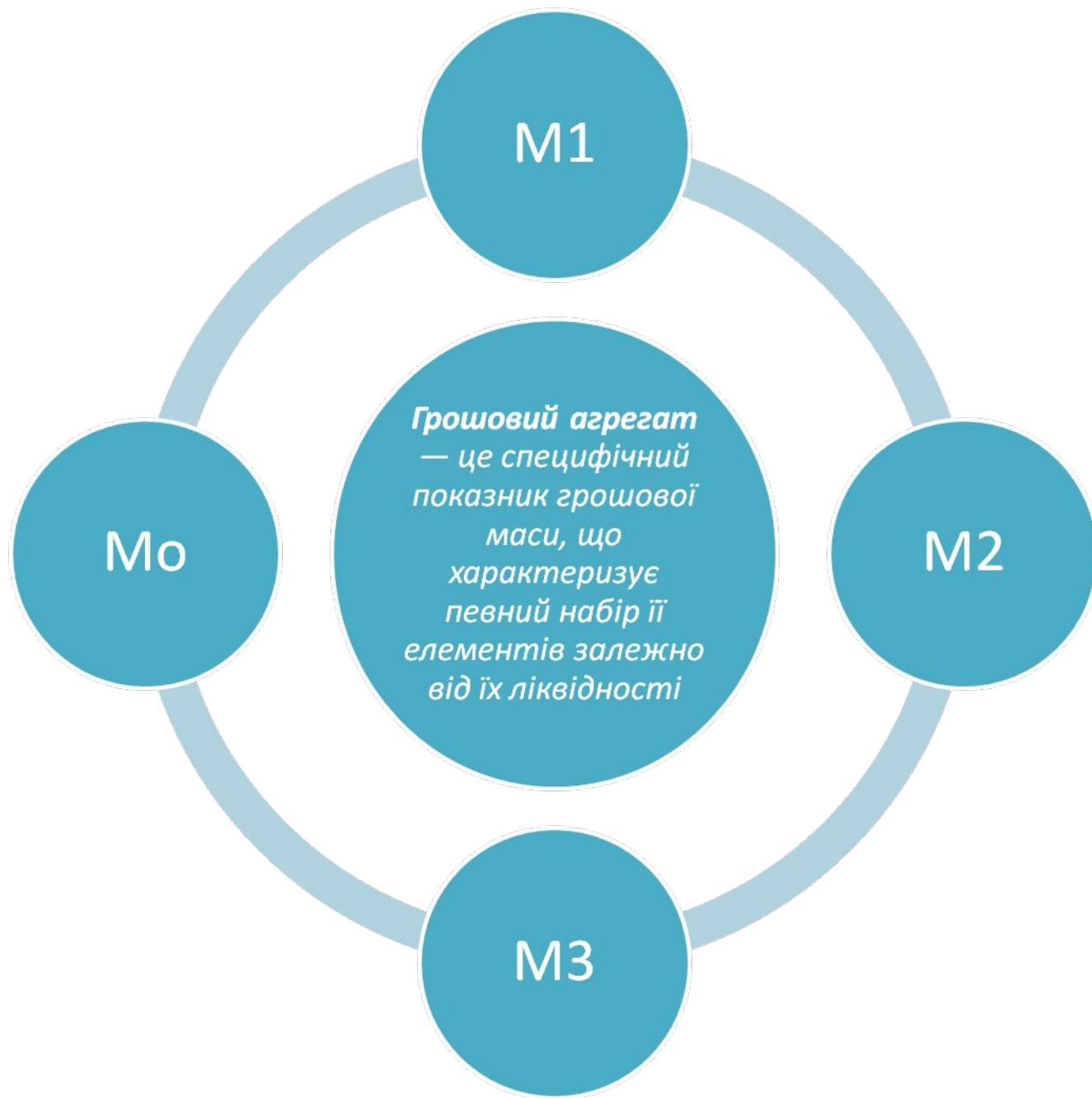
грошова маса

=

вся сукупність запасів грошей у всіх їх формах, які перебувають у розпорядженні суб'єктів грошового обороту в певний момент

В Україні в січні 2010 року:

- грошова маса знизилась на 1,5% - до 480,2 млрд. грн.,
- монетарна база - на 2,8%, до 189,4 млрд. грн.

Агрегат
M0

- відображає масу готівки, яка перебуває поза банками, тобто на руках у фізичних осіб і в касах юридичних осіб. Готівка в касах банків сюди не входить.

Агрегат
M1

- гроші в агрегаті M0 + вклади в банках, які можуть бути використані власниками негайно, без попередження банків, тобто запаси коштів на поточних рахунках та на ощадних рахунках до запитання.

Агрегат
M2

- це гроші в агрегаті M1 + кошти на всіх видах строкових рахунків, кошти на рахунках капітальних вкладень та інших спеціальних рахунках.

Агрегат
M3

- охоплює гроші в агрегаті M2 + кошти на вкладах за трастовими операціями банків

Подумай!

- Визначте суму агрегату M_0 , якщо дано:
  - готівка на рахунках фізичних осіб - 300тис. грн.
  - готівка в касах підприємства –100тис.грн.
  - готівка в касах банку – 400тис.грн.
  - депозитні сертифікати – 500тис.грн.
  - кошти на строкових рахунках - 600тис.грн.
  - кошти на рахунках в банку до запитання – 700тис.грн.
  - кошти на поточних рахунках - 800тис.грн.

- Величину грошової бази $\Gamma_{\text{б}}$ можна визначити за формулою:

$$\Gamma_{\text{б}} = M_{\text{о}} + M_{\text{к}} + M_{\text{рез'}}$$

- де $M_{\text{о}}$ — сума готівки, що перебуває поза банками;
- $M_{\text{к}}$ — сума готівки в касах банків;
- $M_{\text{рез}}$ — сума грошових коштів (резервів), які перебувають на кореспондентських рахунках банків у центральному банку

Грошова база (дані НБУ)	
Період	залишки коштів на кінець періоду, млн.грн.
2005	82 760
2006	97 214
2007	141 901
2008	186 671
2009	
січень	179 986
лютий	173 394
березень	174 771
квітень	180 204
травень	181 681
червень	188 748
липень	189 200
серпень	183 382
вересень	183 624
жовтень	180 467
листопад	181 389
грудень	194 965
2010	
січень	189 445

Рис. **Компоненти грошової бази та пропозиції грошей**

На рисунку грошова маса (пропозиція) показана як сума двох грошових компонентів: M_0 (готівка в обігу) і D (депозити до запитання):

$$M_1 = M_0 + D$$

Грошова база включає: M_0 (гроші готівкою) і R (банківські резерви):

$$Mh = M_0 + R$$

4 Швидкість обігу грошей

Швидкість обігу грошей характеризує частоту, з якою кожна одиниця наявних в обороті грошей (гривня, долар тощо) використовується в середньому для реалізації товарів і послуг за певний період (рік, квартал, місяць).

Швидкості обігу грошей

$$V = \frac{P \cdot Q}{M}$$

- де V — швидкість обігу грошей;
- P — середній рівень цін на товари та послуги;
- Q — фізичний обсяг товарів та послуг, що реалізовані в даному періоді;
- M — середня маса грошей, що перебуває в обороті за даний період.

Прямопропорційна номінальному обсягу виготовленого національного продукту ($P \cdot Q$)
й обернено пропорційна — обсягу маси грошей, що є в обороті (M)

- Розрахуйте скільки грошей було вилучено з обігу протягом року, якщо сумарна вартість товарів і послуг, проданих за рік, склала 420 млрд. грн., швидкість обігу грошової одиниці в середньому за рік дорівнювала 7, а сума грошової маси на початку року дорівнювала 64 млрд. грн.

Зміна швидкості обігу:

- збільшує чи зменшує пропозицію грошей в обігу (доведіть свою точку зору)?
- ускладнює чи полегшує регулювання грошового обігу (доведіть своє твердження)?

Закон грошового обігу

*протягом даного періоду для обігу
необхідна лише певна, об'єктивно
обумовлена маса купівельних і
платіжних засобів*

$$M_{\text{ф}} = M_{\text{н}}$$

$M_{\text{ф}}$ — фактична маса грошей в обігу

$M_{\text{н}}$ — об'єктивно необхідна для обігу їх маса

Якщо $M_{\text{ф}}$ перевищує $M_{\text{н}}$ — значить в обігу з'явилися зайві гроші, і навпаки, якщо $M_{\text{ф}}$ менше від $M_{\text{н}}$ — їх нестача.

5 Грошово-кредитний мультиплікатор

- *Грошово-кредитний мультиплікатор — це процес створення нових банківських депозитів (безготівкових грошей) при кредитуванні банками клієнтури на основі додаткових (вільних) резервів, що надійшли в банк ззовні.*

Рівень грошово-кредитної мультиплікації
(коефіцієнт мультиплікатора m)
залежить від норми обов'язкового
резервування (r) і визначається за
формулою .

$$m = 1/r$$

Ситуація 1

а) 5-го числа НБУ видав комерційному банку А позичку на суму 10,0 млн грн за рахунок кредитної емісії; загальний резерв банку А збільшився на цю суму;

б) за рахунок вільного резерву банк А видав 6-го числа позичку швейній фабриці на суму 8,8 млн грн, яку перерахував на її розрахунковий рахунок. Решта 1,2 млн грн залишилась на коррахунку банку А для збільшення обов'язкового резерву ;

в) за рахунок одержаної позички швейна фабрика в той самий день заплатила 8,8 млн грн за тканину, куплену у торговельної організації, яка обслуговується банком Б.

Відобразимо операцію № 1 на балансі банку А.

БАЛАНС КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ А, млн грн

Активи		Пасиви	
1. Резерви	+ 10,0 (1а) – 8,8 (1в)	1. Позичка НБУ	+ 10,0 (1а)
2. Позички	+ 8,8 (1б)	2. Залучені кошти	+ 8,8 (1б) – 8,8 (1в)
Підсумок	+ 10,0 (1)	Підсумок	+10,0 (1)

а) Сплачені торговельній організації 8,8 млн грн зараховані на її рахунок у банку Б; на цю суму у нього збільшився загальний резерв;
 б) за рахунок приросту резерву банк Б 9-го числа надав позичку меблевій фабриці на суму 7,75 млн грн (вільний резерв), яку переказав на її розрахунковий рахунок. Решту резерву (1,05 млн грн) банк залишив на своєму коррахунку для збільшення обов'язкового резерву ;

в) 10-го числа меблева фабрика, використавши повну суму одержаної позички, оплатила свої борги деревообробному комбінату (ДОК 1) за куплені раніше лісоматеріали. ДОК 1 обслуговується банком В.

Указана операція 2 так відобразиться на балансі банку Б:

БАЛАНС БАНКУ Б, млн грн

Активи		Пасиви	
1. Резерви	+ 8,8 (2а) - 7,75 (2в)	1. Залучені кошти	+ 8,8 (2а) - 7,75 (2в)
2. Позички	+ 7,75 (2б)		+ 7,75 (2б)
Підсумок	+ 8,8 (2)	Підсумок	+ 8,8 (2)

ПРОЦЕС ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ, млн грн

Банк	Залучені кошти (пасиви)	Рух резервів			Надані позички (активи)
		Надходження		Витрачення	
		Обов'язкові	Вільні		
НБУ	—	—	—	—	+ 10,0
А	+ 10,0	+ 1,2	+ 8,8	- 8,8	+ 8,8
Б	+ 8,8	+ 1,05	+ 7,75	- 7,75	+ 7,75
В	+ 7,75	+ 0,93	+ 6,82	- 6,82	+ 6,82
Г	+ 6,85	+ 0,82	+ 6,03	- 6,03	+ 6,03
Д	+ 6,05	+ 0,75	+ 5,3	- 5,3	+ 5,3
Е	+ 5,35	+ 0,65	+ 4,7	- 4,7	+ 4,7
Інші банки (разом)	+ 38,5	+ 4,6	+ 33,9	- 33,9	+ 33,9
Усього	+ 83,3	+ 10,0	+ 73,3	- 73,3	+ 73,3

Приріст
грошової
маси (ΔM)

$$\Delta M = \Delta R \times 1/r$$

де ΔR — початковий приріст резервів, що спричинив процес мультиплікації.

Фактичний рівень мультиплікатора, що склався на певний час (mm),

$$mm = \frac{M0 + Д}{M0 + R}$$

$M0$ — маса готівки в обороті поза банками;

$Д$ — маса грошей в депозитах комерційних банків;

R — сума резервів комерційних банків (гроші на коррахунках та в касах банків).

Чого НЕ робити, щоб залучити гроші в СВОЄ ЖИТТЯ

- Не чекати «халяви».
- Не лінуватися.
- Не заздрити і не скупитися.
- Не смакувати і не обговорювати проблеми інших людей.
- Не привласнювати чужого.
- Не дозволяти себе обраховувати і обдурювати.
- Не встановлювати собі фінансову «стелю», вище за яку неможливо стрибнути.

Охарактеризуй тему “ ГРОШОВИЙ ОБОРОТ І
ГРОШОВА МАСА, ЩО ЙОГО ОБСЛУГОВУЄ ” за
методом “сенкан”

- Перший рядок має містити слово, яке позначає тему (звичайно, це іменник)
- Другий рядок – це опис теми, який складається з двох слів (два прикметника)
- Третій рядок називає дію, пов’язану з темою, і складається з трьох слів (звичайно, це дієслова)
- Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного
- Останній рядок складається з одного слова, в якому висловлюється сутність теми, ніби робиться підсумок

Запитання для самоконтролю

- ✓ Які два потоки в грошовому обороті рівнозначні і повинні балансуватись?
- ✓ Чому існують два підходи до виміру маси грошей — через грошову базу і через грошові агрегати?
- ✓ Чому в різних країнах застосовується свій набір грошових агрегатів і різне наповнення кожного з них?
- ✓ Який з українських грошових агрегатів виражає:
  - ✓ — запас найліквідніших грошей;
  - ✓ — запас грошей з усім спектром ліквідності, що фактично склався;
  - ✓ — найвужчі гроші;
  - ✓ — найширші гроші.
- ✓ Поясніть, чому при наданні банками позичок виникає грошово-кредитна мультиплікація

